

Disputatio II. De Legibus.

correspondentia p̄ceptū; quæ fuerint à Christo lata; sed ipse reliquias in Ecclesia potestatem instituendi talia p̄cepta, quæ quidem de facto per leges Canonicas lata sunt. Tandem ut notat Scotus I. c. 4. d. 3. q. 4. art. 1. extant in lege nova alia, quæ dicuntur confilia Evangelica; quæ non obligant, sicut p̄cepta, sed fidèles inducunt ad perfectionem fælicitatis, usq; valde utilia ad vitam aeternam consequendam, & solus obligant ad illa non contentanda, cum consilium contentens etiam confidens contempnere censeatur: Itaque ex dictis patet, quomodo lex nova in ordine ad beatitudinem supernaturalem hominem sufficienter ordinaverit, tam cœta actus interiores, quam exteriorum superadendo etiam p̄cepta determinata confilia.

72 Secundū dicendum est, novam legem divinam à Christo institutam in comparatione ad veterem, virtutem, & perfectionem longe præcellere; ita communiter SS. Patres, & Theologi, quod licet ex variis capitibus deducere possit, ex hoc tamen p̄ceptu deducit Scotus 3. d. 40. q. un. 2. 2. quod lex nova talia instituit Sacramenta, quæ per se conferant gratiam, & justitiam, atque adiudicant ad gloriam tribuant ex opere operato, quæ quidem Sacramentorum institutio est insignis quedam pars novæ legis, ut dictum est; item lex nova prædictarum Eucharistia sacramentum instituit, quod etiam ex vi sua, & ex opere operato beneficia spiritualia certam ratiōnē offerunt, hanc vero virtutem Sacra menta, & sacrificia veteris legis nullatenus habebant, non enim justificabant, nec sanctificabant cultores suis fælicitate supernaturali gratia, sed solum legali, & aeterna, & nostra salutaria Sacramenta, & sacrificia prafigabant, unde lex vetus nul lumen habuit verum, & proprium Sacramentum nisi circumscriptionem, & hoc ut remedium contra origine peccatum. Addit etiam Doctor I.c. quod pafio Christi exhibita plus meretur de gratia credibilitas eam jam exhibitan, quam ipsa, ut exhibenda meruerit illis, qui crediderunt illam, ut exhibet, & idem Sacramenta nostra, quæ habent efficaciam in virtute passionis Christi jam exhibite plus conferunt de gratia, quæm Sacramenta veteris legis illaque etiam gratia, quæ conferbatur per remedium institutum in statu legis naturalis, ac specialiter per Circumscriptiōnē determinatam infit. pro pofteitate Abrahami, non dabatur nisi ex meritis, & redēptione Christi venturi, jam ex aeternitate à Deo pravitis, & præordina tis, hinc ergo etiam omnis illa grata, & data fuit ante Christum, dici debet data fusile in vi legis novæ, five ad legem novam p̄cepta, atque idem ex hoc capite suffit veteri perfectori. Denique etiam ex alio capite præcessit rursum status, & tempus legis novæ post Christum supra statum, & tempus legis veteris ante Christum quantum ad rigorem confectionis illius verbis: Non timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possum occidere, & qui aeternam mortuorum peccatorum expiatio, hoc enim non obligat, quando quis suis confessionis revelationem prudenter timeret, aut gravem alterius complices infamiam, vel aliud ille incommode, & deterrimenter.

73 Quintū dicendum est, hanc novam legem latam esse pro universis hominibus viatoribus, ita enim data fuit à Christo, ut non solum scilicet pollet ab omnibus nationibus, sed etiam ut obligaret omnes ad eam suscipiendam, & observandam abique discrimine Iudeorum, atque Gentilium. Ita constat ex toto lese testamento novo, in quo sapientis mentio de universalitate legis novæ pro Iudeis. Gentilibus, & omnī natione, & ita expressit Christus ipse in Evangelio, ut constat ex capit. 4. d. 2. q. 1. initio, quod probet ex illo Matth. 26. ubi hanc legem vocat novi, & siem testamenti, id est post quod nullum aliud est futurum, & hoc idem significat verba illa Matth. 24. Non traxi vobis generationis donacionis fiant, quæ Christoforus intelligit de congregatiōne fidelium Christi, usque ad mundi finem tempest manutra, id est etiam dixit Christus Matth. 28. Ecce ego vobis sum usque ad consumationem sculi. Hoc quoque prenunciatum est in veteri testamento in Propheetis de Christo, unde Daniel. 7. habet postea & ius potestas aeterna, quæ non asperget, & regnum eius quod non corrumperet, & Psal. 109. Tu es sacerdos in siem, &c. Quod etiam ratione constitutus Doctor I.c. quia convenienter quidem lex vetus in Evangelicam commutata luit, tamquam imperfectior in perfectiorē in processu enim ab imperfecto ad perfectum posteriora sunt perfectiora sed Evangelica lex iam est perfectissima, nam in statu hujus legis habet homo perfectissima adjutoria ad gratiam, & acquirendam cuiusmodi sunt perfectissima sacramenta; ergo

non debet illa ejus comunitatio in aliā perfectiore exp̄ari. Aliam etiam rationem subedit Doctor in fine questionis, quia nimis in statu hujus legis non solum habet homo perfectissima adjutoria, & sufficiens remedia ad gratiam aquiri rendam, sed etiam ad ipsam gloriam consequendam, quia nimis post solutum pretium in passione Christi, & post obsequium exhibitum à divina Justitia requiritum, Baptismus januam Cœli aperit, quæ prius clausa erat in poenam originalis culpe, & quod Christus de se dixit. Ego sum osium, &c. Hie. ep. Izo. ad Dardan. ait, quod sanguis Christi ex clavis Paradisi nulla ergo est necessitas alterius legis perfectioris, quem haec perfectissima, & efficacissima tam in ordine ad gratiam acquirendam, quam in ordine ad gloriam consequendam; solum ergo mutandus erit status novæ legis in statum aeternæ gloriae, Christi fideliū in statum Deum viduentem, & denique status Ecclesiæ militantis in statum Ecclesiæ triumphantis, quam mutationem predixit Apololus 1. Corinth. 13. Camerarius quod p̄fultum est, evanescit quod ex parte est; videmus nunc per p̄fulum in angustia, nunc autem facie ad faciem.

74 Quartū dicendum est, legem novam, seu Evangelicam simpliciter legem, legem novam, seu Evangelicam simpliciter legem ut auctio rei p̄cepti, & observationem, modo non solum obligacione p̄cepti, sed etiam necessitate medieti necessaria ad salutem fætem quod aliquam sibi partem, etiam, ut inquit Scotus 3. d. 40. q. un. art. 1. & hos jam diximus. 4. disp. 2. Baptismus hoc modo necessarius est ad salutem s. necessitate mediū, ut constat ex verbis Christi Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non possit intrare in regnum Domini, quod tamē intelligendum est non de Baptismo in res, sed vel in res, vel saltem in voto, ut loc. c. dictum est, similiter p̄sonitatem sacramentum est necessarium, inquit Doctor, homini post Baptismum lapso. Et tandem omnibus simpliciter adulitis est necessaria fides Christi iuxta illud Marci 16. Quis crediderit condemnabitur, hac autem necessitas plenus captiuus est de fide, & sacramentis non nisi obligant singulare, inquit Doctor, sed tantum vagi, non enim omnes, & singuli tenentur Ordines recipere, aut matrimonium contrahere, quedam vero obligant omnes, & singulos, & cum tanto rigore, ut cum quocumque dispensio etiam proprie virtus servari debeant, utpote p̄cepta fidei non solum quod aqua internos, sed etiam quod externos, qui ad confessionem fidei spectant, & hanc obligacionem exprimit Christus ipse Matt. 10. Qui confitebitur me coram hominibus, ceteros ego eum coram Patre meo qui autem me negaverit coram hominibus, negabo & ego cum coram Patre meo, ubi etiam discipulos fuos horat ad tormentorum tolerantiam, nūquod ad mortem pro fidei confessione illius verbis: Non timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possum occidere, & qui aeternam mortuorum peccatorum expiatio, hoc enim non obligat, quando quis suis confessionis revelationem prudenter timeret, aut gravem alterius complices infamiam, vel aliud ille incommode, & deterrimenter.

75 Quintū dicendum est, hanc novam legem latam esse pro universis hominibus viatoribus, ita enim data fuit à Christo, ut non solum scilicet pollet ab omnibus nationibus, sed etiam ut obligaret omnes ad eam suscipiendam, & observandam abique discrimine Iudeorum, atque Gentilium. Ita constat ex toto lese testamento novo, in quo sapientis mentio de universalitate legis novæ pro Iudeis. Gentilibus, & omnī natione, & ita expressit Christus ipse in Evangelio, ut constat ex capit. 4. d. 2. q. 1. initio, quod probet ex illo Matth. 26. ubi hanc legem vocat novi, & siem testamenti, id est post quod nullum aliud est futurum, & hoc idem significat verba illa Matth. 24. Non traxi vobis generationis donacionis fiant, quæ Christoforus intelligit de congregatiōne fidelium Christi, usque ad mundi finem tempest manutra, id est etiam dixit Christus Matth. 28. Ecce ego vobis sum usque ad consumationem sculi. Hoc quoque prenunciatum est in veteri testamento in Propheetis de Christo, unde Daniel. 7. habet postea & ius potestas aeterna, quæ non asperget, & regnum eius quod non corrumperet, & Psal. 109. Tu es sacerdos in siem, &c. Quod etiam ratione constitutus Doctor I.c. quia convenienter quidem lex vetus in Evangelicam commutata luit, tamquam imperfectior in perfectiorē in processu enim ab imperfecto ad perfectum posteriora sunt perfectiora sed Evangelica lex iam est perfectissima, nam in statu hujus legis habet homo perfectissima adjutoria ad gratiam, & acquirendam cuiusmodi sunt perfectissima sacramenta; ergo

& propter nostram salutem descendit de Cœlis, & homo factus est, & legislator advenit, & Redemptor, non pro uno tantum populo, aut natione, sed pro universo mundo. Quare concludendum est, hanc novam legem omnes profus obligant populos, & nationes, & omnes, & singulos homines absque ulla exceptione; potest tamen intercedere executio ex ignorantia in iis, qui non haberunt, nec habere poterunt de hac lege notitiam, itaut noo p̄ceptum ex hac parte contra ipsam Christi legem.

76 Sexto tandem certum est, legem diuinam positivam posse à Deo ejus auctore dispensari, sive per modum dispensationis propriæ dictæ, sive etiam per modum abrogationis, hoc enim ex illo generali principio deductum, quod quilibet legislator suam legem mutare potest, & dispensare, quod maxime in supremo legislatore, & Domino, qualis est Deus, debet habere locum; tum etiam ex acto ipso, quo constat Deum omnini legem veterem abrogasse, quæ vere divina erat, Ceterum etiam est potissimum ipsum Deum, potissimum Christum, dum suam legem condidit, talem potestatem eam dispensandi Ecclesiæ committere, sive Petro, & succelloribus ejus, sicut potest quicunque superior alterius facultatem committere dispensandi in suis legibus, & p̄ceptis. Quæritur ergo num talis potestas de facto Ecclesiæ sit concepta, & specialistur non posse? Summus Pontifex aliquando ex causa gravi, & necessaria dispensare in p̄ceptis, & institutis novae legis in caſu, quo aliquo p̄cepta ipsa verè obligant, ut dicatur vera & propria dispensatio; & quidem aliqui Juristi affirmare videntur, dicentes concessionem talis facultatis suffit necessarium, vel sicut fuit contentaneum Sum. Pontificis Christi Vicario pro recto, & idoneo Ecclesiæ regimine. Ita Panormitanus, Feinus, & quidam alii in cap. 1. de Conf. & cap. Quæ Ecclesiæ eodem tit. quibus ex parte confessionis quidam etiam Theologi, quam concessionem deducunt p̄ceptis ex verbis Christi Domini Matth. 16. qui Petro dicit. Quodcumque ligaverit super terram, erit ligatus & in Cœlis, & quodcumque levaverit super terram, erit liber & in Cœlis, quibus verbis tam amplam facultatem ajunt, & potestatem sic Vicario contulisse, ut solvere etiam possit obligationem p̄ceptorum suorum, & in eis dispensare.

77 Communis tamen, & vera Theologorum sententia est non adesse in Ecclesia potestatem dispensandi circa p̄cepta, & instituta Christi loquendo de dispensatione propriæ dictæ; quia, scilicet, obligatio legis diuinæ removatur ab actu materialibus omnibus contradictionibus, & circumstantiis, secundum quæ actus erat materia p̄cepti, & ad eum quis tenebat. Et ita de facta agnoverunt, & seruaverunt ipsi Summi Pontifices Leo Papa, ut refertur c. Suni quidam 25. q. 1. Zofimus Papa, ut refertur c. Contra fœtus ibidem, & Marcellinus Papa, ut refertur c. Omne ibidem; exp̄et enim dicunt, & declarant non posse Summum Pontificem quidam condere, vel mutare circa ea, quæ Dominus per Apostolos, & Evangelistas determinavit. Et hoc etiam ratio ipsa fuit, quia universaliter loquendo non potest inferior per se dispensare in legi superiori ergo tanq; minus potest humana potestela in legi dispensare, & illam obligationem auferre, quam Deus imposuit, vel illam institutionem mutare, quam Deus fecit. Et quamvis potest Christus talē concedere facultatem Petro, & succelloribus ejus, ut possit in aliquo ab obligatione legis diuinæ liberare tamen de facto Christum. Domini talē potestatam, & Marcellinus Papa, ut refertur c. Contra fœtus ibidem, & Zofimus Papa, ut refertur c. Suni quidam 25. q. 1. Zofimus Papa, ut refertur c. Contra fœtus ibidem, & Marcellinus Papa, ut refertur c. Omne ibidem; exp̄et enim dicunt, & declarant non posse Summum Pontificem quidam condere, vel mutare circa ea, quæ Dominus per Apostolos, & Evangelistas determinavit. Et hoc etiam ratio ipsa fuit, quia universaliter loquendo non potest inferior per se dispensare in legi superiori ergo tanq; minus potest humana potestela in legi dispensare, & illam obligationem auferre, quam Deus fecit. Et quamvis potest Christus talē concedere facultatem Petro, & succelloribus ejus, ut possit in aliquo ab obligatione legis diuinæ liberare tamen de facto Christum. Domini talē potestatam, & Marcellinus Papa, ut refertur c. Contra fœtus ibidem, & Zofimus Papa, ut refertur c. Suni quidam 25. q. 1. Zofimus Papa, ut refertur c. Contra fœtus ibidem, & Marcellinus Papa, ut refertur c. Omne ibidem; exp̄et enim dicunt, & declarant non posse Summum Pontificem quidam condere, vel mutare circa ea, quæ Dominus per Apostolos, & Evangelistas determinavit. Et hoc etiam ratio ipsa fuit, quia universaliter loquendo non potest inferior per se dispensare in legi superiori ergo tanq; minus potest humana potestela in legi dispensare, & illam obligationem auferre, quam Deus fecit. Et quamvis potest Christus talē concedere facultatem Petro, & succelloribus ejus, ut possit in aliquo ab obligatione legis diuinæ liberare tamen de facto Christum. Domini talē potestatam, & Marcellinus Papa, ut refertur c. Contra fœtus ibidem, & Zofimus Papa, ut refertur c. Suni quidam 25. q. 1. Zofimus Papa, ut refertur c. Contra fœtus ibidem, & Marcellinus Papa, ut refertur c. Omne ibidem; exp̄et enim dicunt, & declarant non posse Summum Pontificem quidam condere, vel mutare circa ea, quæ Dominus per Apostolos, & Evangelistas determinavit. Et hoc etiam ratio ipsa fuit, quia universaliter loquendo non potest inferior per se dispensare in legi superiori ergo tanq; minus potest humana potestela in legi dispensare, & illam obligationem auferre, quam Deus fecit.

78 P rimo quid sit lex humana facile deducitur ex dictis de lege in communī q. 1. huius dispensari. nam confessio ad dicta ibidem de definitione legis in communī dicuntur, quod lex humana est ordinataria à legislatore humano ob bonum communem facta, & promulgata; cujus definitionis particula patent ex ibi dictis, & adhuc magis patet ex dictis. Doct. autem communiter Theologi cum D. Th. 95. art. & Scoto 4. d. 15. q. 3. sub G. & d. 36. q. 1. t. omniem legem humanam necessarium derivari a lege naturali, vel demonstrative, ut conclusiones à principiis ex terminis notis, vel filios, & probables, quia verba illa indebat, & universalis fuit, nec magis unam, quam aliam dispensationem indicant esse possibilem, omnem autem Christi legem in Ecclesia est dispensabilis, nemo fatus est afferre potest; illis ergo verbis nil aliud concessum est Pontifici, quæm juri dictio supra homines in ordine ad abolitionem, retentionem abolitionis Sacramentalis, excommunicationem, conseruationem &c. & hoc patet omnes facti D. & Ecclesia ipsa, ac Summi Pontifices verba illa acceptari, & intellexerunt.

79 Appositi etiam diximus non possit Summum Pontificem dispensare in legi diuinæ per dispensationem propriæ dictæ, quia dispensatio imprudente dicta dupliciter in materia legis manifesta Theolog. Moral.

Quæstio IV. Articulus I.

divina potest locum habere. Primo si à Deo, vel etiam à Pontifice mutetur aliqua conditio, fine qua actus non amplius materia p̄cepti, in tali enim caſu non dispensatur proprie p̄ceptum, sed mutata materia, quod absque illa difficultate fieri potest, quando materia est moralis, & humana, ut dicti folet de dispensatione voti, quæ tamen revera non est dispensatio, licet sic frequenter vocetur, sed remissio debitis; sicut enim qui mihi aliquid donavit, quod adhuc apud te retinet, tenetur iure naturali illud mihi dare; si autem ego cedo juri, in qua cessione nulla intervenit dispensatio, juri non amplius obligatur ita in votu. Secundo fit ista dispensatio imprudente declarationem, & interpretationem, cum S. Pontifex in caſu dubio ex rationibus eiſa interpretetur aliquem non obligari ad materiali aliquam legis diuinæ, tunc enim Deus in talis caſu excipere cunctis talibus ab obligatione legis diuinæ dubium enim est, quin per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendi sub lege, v.g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo calu p̄ceptum diuinum non est, quod per Epichæm possit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliquam legem diuinæ, cum cœlum, & alia circumstantia indicat calum non comprehendit sub lege, ex. g. non esse aperiendum in confessione id peccatum, ex cuius confessione immixtae mores p̄cipiunt, vel aliud gravissimum incommodum. Eto igitur daretur Pontificem habere facultatem,

quit, & sic etiam pariter obligare ad ineundum aliquem alium contractum, ubi ad validitatem verus consensus internus requiritur; & hoc est communis doctrina Auctorum secundæ sententiae.

98 Quinto tandem dicendum est, adus externos, etiam
oculos adhuc subjacere potest legis humane. Hæc etiam
communior est, & probabilitas inter Doctores, ratio est, quia ta-
les actus habent omnia requista, ut sint proxima materia le-
gis penalis, quamvis enim sunt occulti, sunt tamen ejusdem
natura cum publicis, solumque extrinsecus testimonium il-
lis deest, quod est per accidens, unde inter actum internum,
& externum occultum hoc præfertim versatur discrimen, quod
ili ex se, & natura sua occultius est, & ideo iudicio humano
non subiacet; his vero quia tantum per accidentem, & de-
fectu extrinseci taliis occultius est, humanae legis pognum sub-
seruere non debet, lex enim recipie quod est per se: Unde
sequitur, quicquidem lex ponam non limitata ad actum pub-
licum, & notarium, exigenda etiam ad occultum, quia cum
inter tales actus per se, & ex natura sua sine legi subjicit, &
sunt veræ actus humani, nisi lex ipsa limite ad publicos, & noto-
rarios, nomine actus, intelligentur etiam occulti. Nec placit
intelligi debet de delictis occultiis, qui non habent publico, non
potest de aliis occultiis, qui alterius non nocent. Nam etiam de
dicta occulta nocent publico, ut homicidium, fursum, & similia,
& quamvis quedam delicta occulta publico non noce-
ant, ut heretici, blasphemia, & similia, quia tamen noverint pos-
sunt, ideo legibus ipsa quoque subjacerentur. Confirmitur
quia si tantum delicta publica legi subjacerent, tunc lex non ob-
ligaret ratione obedientiam, sed tantum ratione scandalum, ut
be arguit Valq. difp. 160. cap. 1. se legibus obire temperum ra-
tionaliter.

subjectio[n]e subiectus, quia tanquam myifica membra habemus ad caput ergo etiam preicio scandalis libidinis obediere tenemur. 99 Sed contra praeiustis doctrinam arguit Doctores pri-
ma sententia: clementes Ecclesie de facto habere iurisdictio[n]em in actis pure internos, quod probat. Primo quia Con-
fessarii potest penitentiem impone[re] orationem mentali, vel
alij autem potest integrum pra[re] satisfactione; ergo lex Cano-
nica saltem actus pure internos praepare potest. Confirmatur
qua[re] Ecclesia praecepit confessionem internorum peccato-
rum ergo, & internos. Tandem quia Ecclesia praecepit ac-
tum confessionis in recipienda horis Canoniceis; ergo praecepit actum
pure internum. Consequenter pater, quia actus illius attentionis
nullatenus manifestetur per actionem exteriorum, nam to-
tum recipio officii, & compotio corporis exterior fieri potest
etiam nulla intercedat interior attentione.

Respondet negando consequentiam, quia in confessione, cum ad forum conscientia spectat, non autem ad forum exterrum, & Confessarii iudicat, ut Dei Minister, & nominis ipsius, & exercet officium illud, quod à Deo exercendum est, & idem potest a Confessarii imponi satisfactio per alios intermos; lex autem ad forum exterrum spectat, & idem ad eam se extenteret posset, quae super fortia conscientia. Ad confirmationem negatur assumptum, quia praeceptum Confessionis est divinum, & Ecclesia solum determinat tempus, in quo et implendum possit etiam negari consequentia, quia etiam si Ecclesia confessionem peccatorum inter nos praeparet, non sequitur quod per se, & direcetur etiam aliis internos praeparati, sed solum actum exterrum Confessionis vocalis illustratur. Ad ultimum negatur consequentia, quia ut patet ex dictis in quaerenda conclusione, Ecclesia non praecepit attentionem internam ab solute, & per se sumptam, sed quatenus associatacum recitatione externa, & quatenus constitutivae eius in eis morali orationis, non est enim vere, & moraliter oratio divini officii recitatio cum tali, & voluntaria distractio- ne, quantumcumque auctor compotito corporis exterior, sed tantum est materialis sive borum prolatio, & quia necessaria vel falso valit expeditus fuit Ecclesie oratio, & divini officii recitatio, ut includit attentionem internam, sola enim materialis, & verbalis Psalmorum recitatio cum voluntaria mens distractio ex quam habet de se honestatem, & utilitatem, fa-

ARTICULUS TERTIUS

*De forma, & promulgatione, & acceptatione hu-
manarum legum.*

nam attentionis ex jure divino simpliciter ori.

100 Concludendum igitur est, materiam humanarum legum per se esse actus externos, quoniam cadunt sub iudicium

gum per le^me actus exterhos, quoniam cadunt sub judicium cognitionem humanam. per concomitantiam vero nosse esse

Ecclesiasticis humanam, per concomitantiam vero posse esse

卷之三

1000

quoque actus internos habentes pro objecto externo, coenam ipso, quod lex humana obligat facere aliquid, omnino etiam obligat, ut voluntatem habeamus id faciendo; & dum aliquis vobis, pariter prohibet, ne voluntatem habeamus id faciendo, ac etiam actus internos, qui ad validitatem exterorum requiruntur, bene enim potest lex humana tales quoque actus internos praecepere falem indicare, & concomitanter, ut acti tertiis, & validè hant, ut supra dictum est. Nec obest fuit dampnum tercia sententia Ecclesiae tales internos actus praecipere, vel prohibere non posse, quia non cadunt sub humana potestate, & iudicium. Nam quando tales actus aliqui habent connexionem cum actibus exterioribus, ratione talis connexionis sub humanam potestatem, & iudicium cadere possunt. Denique etiam actus interni, qui cum exterioris coniuncti per modum conditionis requiriuntur, possunt esse materia legum humanae, ut notat Averla cum aliis quas. 94. sect. 3. nam lexi humana Ecclesiastica potest impone certam penam ipsi facto incurriendum, & in conscientia ob aliquod peccatum exteriorum, imponeo ipsam sub conditione, si simul affectus alterius internus; cum enim simpliciter potuisse ad talen penam obligare ob colum peccatum exteriorum, non addit majorum rigorem, sed potius diminuit, si subditos non obliget in conscientia, ut tales penam subeant, nisi quando simili re se cognoscant cuiusdam conjunctione culpa interne. Sic exat in Sacra Canonicis, & in Bulla Cœlesti censura excommunicacionis causa ipsa facto adversus Hæreticos, quae incurrit, quando finitum conjungitur error interiorum cum aliquo signo exterius, unde non obligat quemquam in conscientia, ut tales penam subeant, solum exte lüs hæresum finxit, & non habuerit interiorum contra fidem mentis errorem. Eodem modo in Clementina Miserorum. De Hæreticis excommunicantur Inquisitores, qui odierunt lamores, & vel suci contra conscientiam suam non procedunt contra Hæreticos, excommunicantur, inquit, cum haec conditione, si ex amore, vel odio, vel studio lucri futurum omisserint. Si etiam in Clementina, de Fati Monachorum excommunicantur Monachi Benedictini accedentes ad Curiam regiam animo nocendi suis Prelatis, vel Monachis, nimirum cum ea conditione illius prava intentionis. Propter tandem lex humana aliquid quoque concedere, & confidere, ut ibidem notat Averla, cum tali conditione, si qui acceptare voluerit, tenetur certe modo interioris ex conformitate, ubi intercedit quoddam velut pactum, & non obligat quicquam simpliciter ad actum interiorum, sed tantum ex acceptatione, & confessione quia ad Sacros Ordines promovetur, ex precepto Ecclesiae tenetum verè emittere votum Calceationis, cum animo interiori vovendi, & cap. Commisaria, de cessione in 6. statuatis, ut ille qui insupererit beneficium parochiale ablique intentione suscipiens Ordinem Presbyteralium intra annua debet beneficium resignare, & fructus illius annis restituere, unde Ecclesia conferat beneficium parochiale cum conditione, ut habeat animalium suscipiendo Sacerdotium intra anni spatium, & non ulterius illud diffundenter; praterquam quod non iubet illius resignationem, & fructuum illius annis restitucionem, nisi fecuta fuerit realis, & externa omissione transiannum.

10 Sole etiam obici ad probandam directam Ecclesie jurisdictionem in actus prius internos, quod dispensat, & irri-
vata interna ergo potest etiam præcipere, aut prohibere actus internos, cum sit per ratio & circa quam difficultatem plura habet Suarez lib. 4. de legibus cap. 12. num. 1. Sed breviter dicendum est cum Arriaga disput. 19. art. 4. num. 37. ex dispensatione in votis nihil inferi posse protali Ecclesie jurisdictionem in actus internos, parentes enim possumunt vota filiorum irritare; & tamen potestem non habentes præcipiendo actus internos illorum, & ratio est, quia minus requiritur ad tollendam obligationem; quam ad obligandum, & ad suavem Dei presentiam pertinet, ut daret potestatem ad tollendam vota; ne vero, ad ponendam obligationem in actus internos, quia odio refringit debent, & favores ampliari; qui autem dispensat votis nulli obligationem propria voluntate inducuntur, non autem tempore inducit.

ARTICULUS TERTIUS.

*De forma, & promulgatione, & acceptatione hu-
manarum legum.*

Quod modum, & formam statuendi leges humanae
conveniunt. Doctores statui debete aliquo signo se-
fibili accommodato, ut a subditis percipi possint, quia lex huma-
na est quoddam præceptum humanum ab homine in hon-
ore nem.

nam directum, atque ideo modo humano imponi debet, & consequenter signo aliquo sensibili accommodato. Quamvis autem convenientius modus, seu forma statuendi legem humana sit per Scripturam, quia lex firma esse debet, stabilis, clara, & distincta, que conditions melius habent non possunt, quam per Scripturam; hoc tamen non est simpliciter necessarium ad legem humanam, quia si Scriptura necessaria foret, maxime id effeat voluntatem legislatoris manifestandum, haec autem optime etiam manifester potest vox, vel alio signo sensibili, quia manifestatio voluntatis ex natura sua Scripturam non requirit, neque ex lege aliqua positiva; immo potius ex legis Evangelice exemplo contraria illigatur, sicutum initio nascentis Ecclesiae, antequam Evangelista illarum scriberent, publicata est oretenus a Christo Domino, & Apostolis; ergo optimè poterit voluntas legislatoris alter manifesterari, quam per Scripturam, aliquo alio signo sensibili accommodato, ut Subtilis percipi posset. Limitanda tamen est hac doctrina, nisi oppositum confutetur, aut alia leges anteriorum statutorum fuerint, ne lex feratur, nisi in scriptis, tunc enim iuxta talis legis principium fieri debet, ita Molina, Suarez, Valentina, Salas, Bonacina, Paulus, Rinaldi, Legzana, & ali paulum.

103 Quod promulgationem vero legis certum est ex dictis suis, I. art. 2. numer. 18. esse necessarium fatem, ut dem per universum Orbem Christianum quod auctoritatem spiritualem extendit; ergo majorem requirit promulgationem. Confirmatur, quia quando lex promulgatur folium in suprema curia Principis, sicut posuit inde pervenire ad notitiam omnium Regnum, & Provinciarum per divulgationem, sicut pervenit ad notitiam etiam non subditorum; non tamen pervenire potest ex vi promulgationis, que auctoritate publica fiat, & legem fervandam intimet per praecones, nam haec fieri debet per idoneos Ministros, quos habet Princeps in singulis sui imperii partibus, quia cum Imperium sit vastum, non sufficit una promulgatio in Curia Principis facta, nisi etiam alibi repetatur. Denique quia Concilium Tridentum sufficienter est Roma promulgatum, & tamen non obligat alias Provincias, in quibus non effacta promulgatio, & idem Council. Trident. sess. 24. cap. 1. expresse vult legem suam de Clarendino Matrimonio in singulis provincialibus promulgari, & plenaria nimis durum, & onerosum videtur, si statim ante Roma aliqua lex Pontificia promulgatur, obligaret Christianos per Totum Orbem Terrarum dissipatos, ita Cajetanus, Medina, Conradus, Molina, & ali Canonistae, & paulum nostrum quoque Scoville dicit, quod ex uno Councilio ibi expresse hanc sententiam docente un probabilitorem, & Navarrus ipse prima opinione relatus lib. I. Conf. conf. I. quæst. 4. numer.

Et quod. art. 2. numer. 18. est necessariam iacentem, ut conditio, ut actu obligare dicuntur, item aliqui putant ita esse necessariam, ut sit de essentiis legis, unde falsum profusus existimatur, quod ad Poncium noster disp. 25. quoth. e. promulgationem non esse absolute necessariam, & ex naturae rei ad obli-

gationem inducendam, sed tantum ex consuetudine, ut aliae
introducantur esse, & posse tolli ex communis Republicae
consensu, hoc, inquam, falsum prosersit existimo, & conera
communem quantum sensum alterius esse omnino necessaria
legis promulgationem, ut subditus ab eius omnino transgressione
non excusat, quia lex non promulgata est ignorata, ac
proprietate idem non lata. Quamvis autem hoc certum sit
apud omnes, adhuc tamen est gravis difficultas, quia promulga
tio, & quantia sit necessaria, ut lex vim obligandi habeat,
in qua controversia tres sunt opiniones duae extreme, & una media.
Prima extrema docet sufficere, quod lex promulgatur
in curia Principis, seu ubi legislator refudit, neque necessaria
esse eis promulgationem in singulis Provinciis. Fundamen
tum est, quia generaliter loquendo de omni lege humana,
five Civili, five Canonica et publicatio legis requiritur, ut
obliget, quae sufficiere potest, ut moraliter venire possit ad
omnium subditorum notitiam; sed talis est promulgatio facta
in curia Principis; ergo ea sufficit. Major patet ex modo di
ctis, promulgatio enim legis non ex alio est ipsa necessaria,
nisi ut subditos actu obligare dicatur. Minor probatur, quia
cum curia committet cum aliis partibus dictioris Principis,
sicut caput cum membris, & in ea residuae procuratores, vel
negotiatori aliarum Provinciarum, & Civitatum, ac ad ipsam
plures ipsam frequentier concurrant, utique notitia est.

10 Tertia tandem sententia media distinguitur de lege Pontificia, & Civili, & de hac dicit non sufficere, si promulgatur
in Curia Regis, ut vim habeat obligandi, si Rex legem fecit a
multis Regnis super dictioris obtemperandam, sed publicari debet
in omnibus Provinciis, ut manifeste deducatur ex Authenticis
Relata: *Ufatu novi*; De legibus autem Pontificis, docet
foliam publicationem factam in Pontificis Curia sufficere, ut
Constitutio veram habeat vim legis, & quibuslibet subditos ligare possit. Ratio differuntis est, quia omnes Provincias Christia
nitatis in spiritibus, & ratio spiritualis gubernatio
nis, constitutum unum corpus politicum simpliciter, nempe
unam Ecclesiam, & idem potest eis caput, scilicet Ponti
fex una promulgatione facta in Curia Romana cunctas illas obligare. Secus autem Rex, & Imperator, cuius Provincia
quando sunt Regna adeo diversa, non efficiunt unum corpus politicum,
misi secundum quid, & extrinsec, quatenus sine
sub Principatu unius, non tamen eisdem legibus, neque eodem
modo, neque in ordine ad eundem finem proximum gubernar
tur, quia ergo diversas constitutim. Communitates diversorum
etiam morum, & qualitatem, idem debet leges, quas con
ducant, in omnibus iuriorum Regnum, aut Provinciarum Metropoliis publicare, ita *Sacrum, Haecumen, Layman, Cap
ensis, Lezana, & ali Receptiores* hoc modo extremas sen
tentias conciliare intendentes.

15. Pro resolutione questionis breviter dicendum est ex natura rei quod hoc nullum esse determinationem, quod promulgatio facta legis in Curia Principis, vel etiam in omnibus Provinciis, & Civitatis pro quibus lex imponitur, sed hoc totaliter dependere a voluntate, & institutione Principium, & Rerum publicarum, nec eodem modo in omnibus locis calamitem fieri promulgationem. Ratio est, quia ex natura seculorum requiritur, quod ad omnium notitiam lex lata pervenire possit, ut eos obligare dicatur, hoc autem contingere potest, si lex in singulis Provinciis, vel Civitatis Regni promulgatur, sive in sola Principis Curia, si enim leges quantius in folio Curia promulgare habent, pot deinceps si habere, terminum proximum aliquicunque temporis, per gr. diutorum, aut trium mensium post publicationem, ad hoc, quod obligent, prout ha-
bitus concilii intendentes.

104 Secunda sententia extrema docet promulgationem sufficiētē ad hoc, ut lex vim habeat obligandi, non solum debēt fieri in curia, sed in finigis Provinciis, & Civitatibus Metropolitaniis; & præterea in singulis diæribus, si lex Pontificia sit. Fundamentum est ex adverso, quia promulgatio sufficiens aded est requiata, ut sine illa lex vim non habeat obligandi, sed publicatio facta in una Civitate, vel Curia etiam Romana, non potest dici sufficiens, ut in omnium notitiam posit lex perveniat, ergo hæc lex promulgatio vim non obligandi non habet. Major pars, probatur minor, quia in lege Civili certum est, quod requiriunt promulgatio magis, quam in una Civitate, ut constat ex Authentico, us*falsa*, ubi expriſe deciditur lex pro diversis provinciis lata debere in singulis promulgari. & ratio est, quia latius patet legislatoris imperium, ac prouide non sufficit promulgatio in una Civitate etiam ubi legislator resedit; imperium autem Summi Pontificis latius patet, quam in imperio cuiuscunque Imperatoris, quandoquidem plures Bullæ, & decretæ Summorum Pontificum, & leges Imperatoris ex vi dictæ. Authentico *Ufida* nova, ubi non obligatur, quod promulgatio legis fieri precipiat, non in sola Curia, sed etiam in omnibus Provinciis, & Regni Civitatibus, adhuc ulterius statutari legem non obligare, nisi post duos menses a publicatione ei, inquam, leges in sola Curia promulgatae talentum terminum temporis præsumptum habent ad obligantum, bene poterunt ad omnium notitiam pervenire. Et casu, quo non habent terminum præsumptum talis obligatio, adhuc extimanduntur et non obligare, nisi post sufficiens tempus elapsum, intrâ quod earum notitia haber possit, tempore adhuc advertunt Suarez, Capensius, Bonacina, Lezana, Poncius, & allii. Certum enim est, quod in force conscientiæ qui habent ignoranciam invincibilis legis, ab eis transference excusat, & idc post legi promulgationem requiretur tempus proportionatum, & moraliter sufficiens, ut notitia legis ad omnes pervenire possit. Quamvis autem tempus

Disputatio II. De Legibus.

plura sacramenta habemus in lege nova, sicutdem in veteri nullum extrahat sacramentum proprie dictum praeceps. Circumcidionem; & sacramenta novae legis cum efficaciam habeant a passione Christi jam exhibita, plus gratias conferunt, quam sacramenta veteris legis: tunc tandem, quia doctrinam veritatis magis explicitam habemus in lege nova, & plura Sanctorum exempla, quādū in veteri; Neque Ang. contradicit loc. cit. nam ibi exp̄r̄se approbat, non modo praecepta Dei, sed etiam Ecclesie, & Conciliorum, & solum quodam abutus reicit, qui contraria committit. Ecclesia confutendum in quibuldam locis irreperit, unde conqueritur ibi August. de Synod. & part. statutis, & praeceptis sine ratione multiplicatis in laqueum, & damnationem animarum, & quāvis enim licet sit Prelatis, & principibus leges condere, non tamen licet eas sine argenti causa multiplicare.

ARTICULUS SECUNDUS:

De materia humanae legis, & an obligare posse ad actus internos.

90 **A**ctus humani, circa quos lex humana versatur, sunt actus virtutum illorum praeceptio, & actus viciorum illos prohibiendo, ita Plato. 1. de legib. & Arist. 5. Eth. c. 1. & ita supponunt Theolog. passim cū D. Th. q. 64. art. 3. & Scot. 4. d. 20. qu. unic. ad argum. Ratio est, quia ut confit ex diffis. art. praeceps ab inicio n. 80 omnis lex humana à lege naturali, & divina derivatur, sed ita nihil in iustitia, & illicitem praecepere possunt; ergo, &c. Nec obicit, quod sapientia per leges humanas actus indifferentes praeceptio, vel prohibicio; non enim talis lex de illis fertur, ut indifferentes sunt, ut nōtate Saat, Leif Bonacini, & aliis, sed ut convenientes, vel disconvenientes bono communis; Ex quo fr. legem humanam nullum posse actum obihere, qui sit lege naturali, vel divina praeceptio, nec illum praecepere, qui hanc vel illa sit prohibitus, lex enim humanae legi naturali contradicere non potest, cum hinc sit indispensabilis, & multò minus legi divina, quia ut habetur A. 5. *Obedire operes Deo magis, quam hominibus.* Hoc tamen non ita intelligendum est, quod non possint humanis legibus praecepere, aut vetare, nisi ei ipsa, que sint iam praecepta, aut vetata lege naturali, vel divina, ut putavit Germon. 1. 4. de vita spirituali, nam potest lex humanae praecepere actum exterrnum quemcumque lege divina, vel naturali non prohibitus; & prohibere quemlibet pariter actum exterrnum hac, vel illa minime praecepit, unde dicitur Christus Matt. 23. *Quicumque diversis vobis servaret, & faciat, quod tamen sic intelligi debet, dummodo praeceptio illa, vel prohibito sit ipsa proportionari.* Minor probatur, nam idem actus exterrnum auditionis facit v.g. aut recitationis divini officii materialis, qui hanc ratione necessaria sunt, & actus orationis exterrnum debite factus cum externa attentione, hoc est, nisi confabulatione, & rito, &c. est versus actus virtutis Religionis, siue adoratio externa Idolo facta est versus actus exterrnum Idolatriæ, licet quis non intendat interius idolum adorare. Atque ita consequenter non haec opinio Ecclesiastis praecepito orationis vocalem solum praecepere internam attentionem, sed solum internum actum voluntatis, qui necessarius est ad vocalis orationis quoad esse physicum & materiale, & pariter inquit praecepido administrationem sacramenti solum praecepere actum internum, qui tantum necessarius est ad exterrnum actionem sacramentalem imperandum, non autem internam attentionem ad validitatem sacramenti requiritam, atque tandem concludit legem humanam habere potestatem praecepit ad actum virtutis quoad esse tantum materiale, non quoad esse formale, cum hoc humanam potestatem excedat, que nequit de internis actibus judicare, at quibus formale esse virtutis pendet. Ita Coninchius de sacramentis q. 83. art. 6. Amicus de legibus disput. 5. feb. 1. pro qua citat Durandum, Paludanum, Capreolum, Gabrielem, Angelum, Sylvestrum, Vafques, & alios; sequitur ex nostris Vulpes disput. 7. art. 3. n. 5. ubi ait, legem humanam praecepere tantum actus virtutis exterriores necessarios, velutiles ad regendam humanam Rempublicam spiritualem, vel tempore quoad materiale tantum virtutis, non quoad formale, & tandem hanc quoque opinionem reputant probabilem. Leissius, Layman, Capenius, & ali pro secunda sententia relati. Pro refutatione.

91 Primum dicendum est, quod potuit Ecclesia, ut Christi ministris

non erit oratio, & sic lex non impleretur. Quod si actus internus non sit ab oluce e. s. latus ab hoc, ut lex humana servetur, & impleatur, sed tanq. n. ut melius, & perfectius servetur, tunc sub legem cadere non censetur, v. gr. quod quia fejunct in quadragecima ex noctio temperantur, vel poenitentia, quod Milian diebus festis audiatur ex motivo Religiosis vel obedienties, non cadit sub praecepto, quocumque enim ex motivo humana lex impleatur, dummodo motivum illud sit honestum, & bonum, lex ipsa sufficienter impleri censetur. Unde sententia hæc duplex distinguat genus actuum internorum. Unum eorum, qui sunt causa, & principium per se actum exterrnum solum quoad esse physicum, & materiale, & tales sunt actus prædicti interius efficaciter imperantes, aut prohibentes exterrnum. Alterum eorum, qui sunt causa, & principium quod ad esse formale virtutis, aut viti, & tales sunt actus illi, qui non tantum exterrnos imperant, vel prohibent quoad esse physicum, & materiale, sed etiam quoad esse morale virtutis, & viti. Docet itaque haec opinio legem humana non solum præcepere posse actus internos, qui solum necessarii sunt ut principia quod esse physicum, & materiale exterrnum, sed etiam quod esse morale virtutis, & viti; fundamentum potissimum est, quia lex humana potestatem habet præcependi actus virtutis, & prohibendi actus vitiis; ergo potestatem habere præcependi eos actus internos, fine quibus exterrni non censentur actus virtutis. Præcepido igitur Ecclesia exterrna orationem vocalem, solum præcepit internam attentionem, fine quia externa oratio non est versus actus virtutis Religionis; præcepido administrationem sicutus sacramenti, solum præcepit debitam intentionem ad validitatem talis sacramenti requisitam, & sic ut alii dicendum servata proportione; ita Cajetanus, Sotus, Navarrus, Valentia, Henricus Lellius, Azorius, Silvius, Layman, Suarez, Malerus, Salas, Capenius, Averas, Arriaga, Abellius, Bonacina, Bocanus, & plures alii Recentiores.

92 Tertia sententia docet, nullam potestatem humanam habere auctoritatem in actus internos, nisi tantum in eos qui sunt per se principia exterrnorum quoad esse physicum, & materiale, non autem quod esse formale virtutis, & viti. Fundamentum hujus sententiae potissimum est, quia lex humanae legibus præcepit, aut vetare, nisi ei ipsa, que sint iam præcepta, aut vetata lege naturali, vel divina, ut putavit Germon. 1. 4. de vita spirituali, nam potest lex humanae præcepere actum exterrnum quemcumque lege divina, vel naturali non prohibitus; & prohibere quemlibet pariter actum exterrnum hac, vel illa minime præcepit, unde dicitur Christus Matt. 23. *Quicumque diversis vobis servaret, & faciat, quod tamen sic intelligi debet, dummodo præceptio illa, vel prohibito sit ipsa proportionari.* Minor probatur, nam idem actus exterrnum auditionis facit v.g. aut recitationis divini officii materialis, qui hanc ratione necessaria sunt, & actus orationis exterrnum debite factus cum externa attentione, hoc est, nisi confabulatione, & rito, &c. est versus actus virtutis Religionis, siue adoratio externa Idolo facta est versus actus exterrnum Idolatriæ, licet quis non intendat interius idolum adorare. Atque ita consequenter non haec opinio Ecclesiastis præcepido orationis vocalem solum præcepere internam attentionem, sed solum internum actum voluntatis, qui necessarius est ad vocalis orationis quoad esse physicum & materiale, & pariter inquit præcepido administrationem sacramenti solum præcepere actum internum, qui tantum necessarius est ad exterrnum actionem sacramentalem imperandum, non autem internam attentionem ad validitatem sacramenti requiritam, atque tandem concludit legem humanam habere potestatem præcepit ad actum virtutis quoad esse tantum materiale, non quoad esse formale, cum hoc humanam potestatem excedat, que nequit de internis actibus judicare, at quibus formale esse virtutis pendet. Ita Coninchius de sacramentis q. 83. art. 6. Amicus de legibus disput. 5. feb. 1. pro qua citat Durandum, Paludanum, Capreolum, Gabrielem, Angelum, Sylvestrum, Vafques, & alios; sequitur ex nostris Vulpes disput. 7. art. 3. n. 5. ubi ait, legem humanam præcepere tantum actus virtutis exterriores necessarios, velutiles ad regendam humanam Rempublicam spiritualem, vel tempore quoad materiale tantum virtutis, non quoad formale, & tandem hanc quoque opinionem reputant probabilem. Leissius, Layman, Capenius, & ali pro secunda sententia relati. Pro refutatione.

93 Primum dicendum est, quod potuit Ecclesia, ut Christi ministris

Quæstio V. Articulus II.

ministra, habere potestatem in actus merè internos, licet de facto non habuerit, ut postea dicimus. Ita Doctores communiter. Ratio est, quia Christus Dominus habuit iurisdictionem in actus pure internos, & eos præcipere potuit, sicut de facto præcepit actus fidei, spei, & charitatis, & de peccatis pure internos præceptum imposuit confessionis; ergo potuit eam Ecclesia quoque communicare. Consequenter patet quia qui potest Petro v. g. aliquem actum immediate præcipere, potest etiam mediate comunicando, scilicet, potestatem Pauli, ut illam Petru mandet, si velit, quia per hoc medium imperium actus difficilior non redditur, nec mandatum gravius. Confirmatur, quia eis Ecclesia potestem habere nequaquam immediate puniendo interna peccata, quia ad juridicam punitionem delicti cognitionis sufficiens prærequiritur, quam de internis habere non potest; nihilominus taliter potestatem à Christo Domino accipere potuerit, ut ipsa immediate tantum sub culpa ad actus internos obligaret, sub pigna vero mediante tantum, nimur ut immediate à Deo infligenda; Quod si aliquis leges sunt, que impleri nullatenus possunt, nisi admittat aliqui actus interni, ut ea lex studendi, vel defendendi arcem, hoc est omnino per accidens, & solum probatur indirecte actum internum præcipi, quatenus ad opus externum utiliter facientur necessarii eis.

94 Quartud dicendum est, satis probable esse legem humanam non tantum præcipere posse actus internos, qui solum necessarii sunt, ut principia quod esse physicum, & exterorum, sed etiam quod esse morale virtutis, & viti. Haec eis communis apud Autores pro secunda sententia supremo subordinatus, homines sibi immediate subiectos obligare ad aliquod opus sub pena à supremo Princeps infligenda. Hoc autem de Ecclesiastis potestet afferimus, non de civili, quia cum haec sit immediate ab ipso hominum communitate, non potuisse simpliciter verificari circa actus internos, at cuius potestas Ecclesiastis sit immediata à Deo, potuit sive Deus potestat Ecclesia conferre jubendi, & obligandi in conscientia etiam quod actus internos.

95 Secundum dicendum est, de facto legem tam Canonicas, quam Civiliem circa actus mere internos verificari non posse. Hæc etiam aferit contra primam opinionem communiter statutum, & quidem de lege civili id confitat ex proximo dictis, quia populus non potest dare iurisdictionem supradictam, quod sibi est omnino incognitum; sed potestas civilis immediate ab ipsa hominum communitate ortum ducit, ut in superioribus dictum est; ergo nec imperare, nec prohibere potest actus mere internos. Hoc idem etiam de lege Canonica probatur, quia cum potestas condendi leges data sit à Christo ad rectam Ecclesiæ gubernationem, Christus eam contulit modo hominibus accommodata, & humano regimini, & ita per se, & direkte circa actus solum externos verificari, & exercitari, cùm enim Ecclesia sit visibilis, solum actum visibilium regimen, & gubernationem requiri.

96 Tertius dicendum est, de facto legem tam Canonicas, & non tantum secundum materialem entitatem, quia perficiuntur, & confit, sed etiam secundum esse formale talis entitatis moralis, vel quasi artificialis, atque ita obligare, ut quis sibi potest, & administrat Sacramentum eum tali intentione, & dispositione, quod ad validitatem Sacramenti requiritur, item quod taliter orationem fundat, ut verè, & mortaliter sit oratio, non est autem verè, & mortaliter oratio cum totali, & voluntaria distorsione, quo casu esset tamum materialis verborum prolatus.

97 Hoc etiam fatus expressè deducitur ex capit. cit. Dolentes de celebratione Missarum, ubi præcipitur attentio Clericis in recitatione divini officii, & similiiter omnibus fidelibus in auditio Missæ; per hoc enim supponit Pontifex habere ad id auctoritatem, atque idē indē colligere possumus eam potestatem illi à Christo datum in ordine ad hujusmodi actum internum in hac materia falem indirecte, & consequenter. Ex quo inferunt Autores secundum sententia, recitantes horas Canonicas, vel audientes sacrum cum dilectione voluntaria non impetrare pceptum, & consequenter peccare mortaliter, & teneri repente, & hoc etiam verum est, etiam si exterrus nulla densa figura distorsione; unde falsum est, vel faltem minus probable, quod Autores tertiaz sententia dicebant, actum orationis exterrnum debite factum cum externa attentione, hoc est, nisi confabulatione, & rito, & esse verum actum virtutis Religionis, sicut adoratio externa Idolo facta est versus actus exterrnum Idolatriæ, licet quis non intendat interius idolum adorare; non autem potest illud actum interius per se, sed per accidens, & indirecte, quatenus actus ille interius necessarius est ad exterrnum efficientem.

98 Confirmatur, quia habens potestatem in actum exterrnum, consequenter potestem quoque habet falem indirecte, & per accidens in ipsum principium liberum, à quo ut à causa per se actus exterrnum dependet; aliquoquin frustrane esset potestas in actum exterrnum, si ad interius quoque à quo exterrnum penderet, falem indirecte se non extenderet. Immo Suarez lib. 4. de legibus cap. 13. aferit legem humanam, non solum intendere, sed etiam directe talem actum internum compræcepere posse hoc modo, v.g. Præcipio tibi, & solutionem exterrnam vestigialis, & solutionem ipsam internam solutionis; sic enim actus ille interius tunc temporis censetur esse directe compræcepitus, quia per se præcipitur actus humanus sensibilis, in quo includitur, ut pars, ipsa interior volitio, quo exterrnum constituit per modum formæ in ratione humani, e modo, quo qui præcipit fluidum, præcipit etiam attentionem, fine quo fluidum esse non potest, & qui præcipit custodire arcam, præcipit etiam cogitationes de modo, quo ea defendi possit. Mihil autem magis placet, quod ait Arriaga disput. 14. feb. 3. in fine, in rigore dici non posse imperari hujusmodi a-

Mastris Theolog. Moral. C 4 quicunque

Disputatio II. De Legibus.

plum, & Ius civile. Ius gentium est lex humana, quæ omnium populum contentu iudeo est suscepta, & constituta, quia fæcili negotio, ac veluti demonstrative ex principiis legis naturæ deducitur, & ideo ad omnes pertinet nationes, ut dictum est supra qu. 2. art. 2. nu. 43. Ius autem civile est lex humana, quæ longius à principiis legis naturæ absit, & quod ex aliquibus propotitiis deducitur, quibus non est ita facile alienari, cum ex confederatione circumstantiarum magis particularium dependant, quæ varie sunt, & diversa in genibus pro diversitate Regnum, & Provinciarum atque ideo Ius civile non est idem apud omnes nationes, sed apud varias variatur, & diversificatur.

81 Secundum inquirendum est, unde necessitas humanarum legum colligenda sit, cum enim naturale lumen demonstret leges Dei aeternas, & naturales sufficienter homines dirigere in actibus suis ad mundum honestatem, & ad ducentiam civilitatem pacis inter concives; leges humanæ videntur omnino superflue ad homines dirigendos in utraque politia civili, & spirituali; quarum ratione heretici quamplures negant omnem potestatem in hominibus legislativam; & dixerunt nullas dari leges humanas obligantes. Ceterum si hæc ratio valeat, non tantum legum humanarum necessitatem, & utilitatem excluderet, sed etiam leges divinas positive supra præceptum legis naturalis; ex eadem igitur capite servata proportione legum humanarum necessitas, & utilitas colligi debet, unde leges divinas positive necessitas deduci solet. Scimus autem 4. d. 26. qu. un. sub H. ait supra præceptum naturalis legis expedire præceptum divinum adhuc adjungi, quia minus obedientes homines soli legi naturæ, quam Deo præcipienti, & ministranti, ac reverenter conscientias proprias, quam autoritatem divinam, ex hoc igitur, quod lex positiva divina necessaria fugit ad terrendoris homines per poenas, ut legi naturæ obedirent, deduci quoque potest necessitas legum humanarum. Etenim ob corruptionem naturæ humanae per peccatum originale vulnerata minus quoque obedientes homines Deo præcipienti, quam auctoritati humana observantiam legis naturalis, & divinae sub certis, ac determinatis penitus sensibilibus in hac vita ministrant. Deus enim in hoc facul non statim vindicat sui legi injurias, ut patet ex Pml. 7. Deus iudex iustus, fortis, & patientis nunguia iustitia per singulos dies; supponita igitur humana naturæ corruptione per peccatum originale, exorta est humanarum legum necessitas ad contibendos, & coercendos homines ad obtemperantem tam legi naturali, quam divina, quia ministrant, & reverenter conscientias proprias sub obligatione nature, & divina legem, quam humanam auctoritati, & adeo obsecrato est insipiens cor eorum, ut ait Propheta, ut minus obdiant legi divinae poenas aeternas post hanc vitam ministrant, quam legi humanae poenam temporaliam tantum in hac vita ministrant, ex quo patet legem humanam, hæc spiritualem, hæc civilem, potius ordinatam esse ad tuendam naturalem, & divinam legem, quam ad faciendum aliquid ultra illam. Ratio itaque in oppositum adducta non urget, quoniam in his, quorum restituendo dictamine legis naturalis evidenter non constat, certius indicat lex humana, quid sit virtutis contentaneum, quam lex naturalis, ob excitationem luminis rationis per peccatum inducitam ex Psalm. 33. Lumen oculorum meorum non secum, tunc quia major pars hominum præstiterit juvenem metu indiger, ut a noxiis voluptatibus abstrahatur, quibus concinno tentatur ob dependentem proxenam appetitus rationalis a sensu, ut ait Scopus 3. dist. 33. sub H.

82 Tertio negant etiam prædicti heretici omnem potestatem legislativam in hominibus; quia homo ex natura sua est liber, non unus alteri subiectus, & ideo Genes. i. declaravit Deus facere hominem, ut præcesser animalibus, non autem ut unus homo præcesser aliis, sed omnes homines essent inter se aequales. At certum est in hominibus haec potestatem adesse, & consensu, & usu omnium nationum exploratum est iustæ, & legitimate ex parte Superiorum, Magistratus, & Reformati, qui potestatem habent præsidiendi, & leges condendi, idque potulari ipsa hominum natura, quatenus loquiables sunt, & in communitate viventes, ut enim ait Sapiens Prov. 11. *Ubi non est gubernator, corrum populus*, nam membra non bene coniunguntur in unum corpus, nisi sub uno capite, & ideo in sacra scriptura non nominant Reges, & Judices, tanquam veram, & legitimam super populos potestatem habentes. Neque talis legislativa potestas in hominibus corpus libertati præjudicat; licet enim homo natura sua sit liber, si tamen ipsi semetipsum, aut Deus illum alteri subiectus, jam illi obediens tenetur, & eo ipso alter poterit illi leges imponere, neque loco Generis citato negavit Deus, potis inter homines, quanvis natura & quales, talem ordinem moralem institui, ut unus habeat au-

Artia-

Quæstio IV. Articulus I.

Arriaga, Bellarm, & alii communiter, quod ipsa Ecclesia prædictetur ab initio hucusque nullus enim Pontifex talem potestatem temporalem hæcne sibi arrogavit in Regna Christianorum, imò id etiam suadet ratio fatis convincens, ut advertit Arriaga disp. 13. sec. 4. nam si Reges, cum primum fierent Christiani, Regna sua amittere debuissent, sumnum inde impedimentum pro conversione Infidelium emersisset, quis enim Regum suos converti volueret, aut permisisset, sicut ipso esset Regno spoiliandus. Quare concludendum est cum communiori, non polo Pontificis leges civiles condere pro locis sibi non subiectis in temporalibus, quia ad eas leges ferendas jurisdictionis requiruntur, qua illa caret respectu talium locorum.

83 Quinto præter certum est, ac de fide tenendum in Ecclesia extare potestatem condendi leges Ecclesiasticas seu Canonicas, unde in Summo Pontifice Romano per excellentiam, & in aliis Episcopis ab illo ad particulares Ecclesias regendas deputatis verè, a propriæ reperitor potestis spiritualis legislativa in utroque foro supra fidei sibi subiectos immediate eis a Christo comunicata. Ita Scottus 4. d. 16. q. 3. art. 2. cum omnibus Catholicis contra quodam Hæreticos oppositione assertores, & sequitur ex proxime dictis enim in Politia temporali est potestas condendi leges civiles pro recto regimine temporali, multo magis erit in Politia spirituali, que, scilicet, ad finem spiritualiter ordinatur, & animarum salutem, qualis est Ecclesia pro recto regimine spirituali, & pater ex eiusdem Evangelii locis, in quibus Christus Petrus commisit, & ejus successoribus Ecclesia curat, & gubernatorem, quæ utique sine legibus fieri nequit; & tandem ex perpetuo usu, & traditione Ecclesiæ idipsum confit, etenim diferrundo a primo Concilio Hierosolymis celebrato ab Apostoli s. Act. 15. usque ad ultimum, & per omnes summos Pontifices aliquæ leges late sunt pro temporum opportunitate. Dicimus autem potestatē condendi leges in Ecclesia esse immediate a Deo traditam ad differentia potestatis temporalis in Principibus secularibus immediata eis collata subditis ut electionis legitima ab Principatum supra ex s. Act. 15. cit. q. 2. art. 1. concl. 5. Ex hac autem potestas ista spiritualis erga totam Ecclesiæ in uno supremo Prælato, scilicet Romano Pontifice, qui est caput, & pater omnium fideliuum, quia nimis sic fuit a Christo instituta; & in hoc etiam differt a potestate civili, quia in uno Princeps supremo erga totum genus humani non repperitur, sed in plures dispartita est Principes erga regna plura, & provincias diversas.

84 Sed contra prædicta obiecunt hæretici Uvaldenes, Lutherani, Calvinisti, & alii negantes potestatem Legislavitam humanae; Christus leges Mofaycas abrogavit, tunc propter eum multitudinem, tunc propter difficultatem, & ergo Christianis imponi non debent leges civiles, & Ecclesiasticas,

qui multo plures, ac difficilliores sunt, quam Mofayce, aliquoquin durior est conditio Christianorum, quam olim Iudæorum, quod est contra illud Christi. *Jugum meum/serve est, O onus meum/true.* Consequens probatur, quia in lege veteri erant sola præcepta Mofayca parvo libello contenta, in lege nova præter facram scripturam sunt leges Pontificum potissimum censuram fulminantes aduersus animas, & leges Imperatorum in magnis Codicibus supplicia horrenda adversus corpora minantes, qualia non erant in lege Mofyi; ergo lex nova est gravior. Quo argumento utitur quoque Augusti epist. 119. ad Januarium c. 19. ubi conqueritur tolerabiliori fuisse conditionem Iudæorum, quam modo sit Christianorum, quia Iudei tamē multa habent præcepta, habent tamen divina; & Christiani, & plura habent, quam Iudei, & non habent divina, fed humana.

85 Rep. negando consequentiam; ad probationem inquit Doctor, 3. d. 3. u. g. nn. quod lex vetus quantum ad præcepta ceremonialia fuit multo gravior nostra, & quantum ad multitudinem, & quantum ad difficultatem observandi; quia Rabi Moyses enumeravit plusquam sexcenta præcepta, ad quæ omnia illi tenebantur, quorum quædam etiam valde difficiliter, quod omne mafculinum ter in anno presentaretur in Hierusalem, quantumcumque distaret, & multa talia. Subdit deinde quod etiam quoad alia præcepta moralia, & judiciale lex Christi, ut a Christo est, est levior quam Mofayca; ut a Prælatis tamen, & Princepibus augentur præcepta, & poenitentia legem Christi esse gravior, quia cum non licuit Sacerdotibus, vel Judicibus cōdere leges, hec modo licet Princepibus Christianis; additum quod attendendo gravitatem legis ex defectu remedii ad portandum onus impositum, adhuc multo gravior est lex vetus, quam nova, plura enim, & efficaciora adjutoria habemus in lege nova, quam erant in veteri, quia Mafayce Tholoz. Moral.

Disputatio II. De Legibus.

temporis determinatio pendeat etiam ab hominum institutio-
ne, & pro diversis locis diversa esse possit confundudo, nun-
quam tamen lex illa in conscientia obligare potest, etiam tran-
sacto tempore, quantum praescribitur a promulgatione, pos-
qui praeferunt legem promulgata invincibiliter ignorabant,
quamvis in foro externo posset contra illos procedi, tam
quam si deliquerint, in quo etiam foro excusari poterit,
qui causas sufficienes adduxerit, propter quas legem igno-
raverit.

107 Ex quo infertur, sufficiens legis promulgationem
non fieri in instanti, nec parvo tempore, sed in temporis spatio,
qua posset ad notitiam omnium subditorum ducire, & acci-
dere posse, quod sit sufficiens promulgata respectu quo-
rumdam non autem refutari aliorum, quod satis expressum ex
Scot. deducitur. 4. diss. 3. q. 4. §. Ad istam articulum, ubi ait tem-
pus obligationis Evangelicae legis apud omnes non suffit idem,
sed aliquis obligatur in die Pentecostes, alias vero ad unum
mensum, alias ad quatuor annos, alias versus decem, secundum
quod ordinis temporis illa lex proponebat nunc his, po-
stea alii, ut dictum est supra quæst. 3. art. 1. num. 67 Dixi au-
tem ex natura rei: necessariam non esse promulgationem legis
in omnibus Provinciis, seu Civitatibus, pro quibus est impos-
ta, sed etiam interdum sufficiere, quod promulgetur solum in
Curia Principis, sed ubi legislator refidet, ut prima opinio tue-
tur, dummodo signatur tempus sufficiens ad hoc, quod per-
venire posset ad notitiam omnium subditorum. Quia si alia-
quin ex re quæstionem loquamus, & congruentia, majori utique con-
gruentia est, ut magni Principes leges, quas conduct, in omni-
bus sutorum Regnorum, aut Provinciarum Metropolis eas
publicare faciant per publicos Praecones, ut secunda opinio de-
pendit; quod probatur ex Scoto loc. cit. a filiis de lege Divina
positiva, quidem Deus ad Evangelicam legem subiungit obliga-
tio, & iuramento, cumque iuramento probandum, adhuc tamen fa-
cere debet, peccare subditus legem Principis iustificare accep-
tare nolet, eamque auctu terminario improbadis, & remun-
tes, hoc enim est contra documentum Pauli ad Romanos 13.
Omnis anima proœficiens sublimioribus subditis sit, quod pra-
fertur affirmari debet, quando nulla ratione legitima subditus
ad hoc induceretur, cum lex divina obediendum subditorum
erga Principes, & Superiores aperit præscribit. Admitte-
ndum tamen est, ut nota Averfa quæst. 9. fect. 4. & Suarez
lib. 4. capit. 16. si interdum prudenter reputetur, legem à Su-
periore sive latam ex aliqua falso suggestione, & abique ple-
na informatione, & notitia veritatis, posse tunc licet popu-
lum pro revocatione legis supplicare, & petere, ut velit pleni-
us informari, cum animo tamen promptè obediendi, si post
plenum informationem adhuc Superior in sua iustitione per-
ficeret velit, & ita habetur ex ipso Iure cap. Si quando de
Rescriptis 3; cetera ad hanc questionem spectantia videan-
tur loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

Quinam subdantur humanis legibus.

108 In hac questione convenient in primis Doctores, legem
humanam eos omnes obligare, qui posse teat, subdun-
tur; a qua lex illa dimanat, iuxta illud Pauli ad Romanos 13.
Omnis anima proœficiens sublimioribus subditis sit, ex quibus
verbis errorum refellunt quorundam Hæreticorum afferen-
tium eos, qui perfectiōne iustitia sunt consecuti, humanæ
obedientiæ non amplius esse subditos, nec ad observandum
ullius legis Ecclesiasticæ, aut civilis tenet, quod ex dicto Apo-
stoli 1. ad Tim. 1. deducunt. *Iustitia non est lex poena*, qui er-
ror in Concilio Vienensis damnatus fuit, ut refutatur in Clementi-
no *Aduofra*. De Hæreticis & in Concilio Trident. fect. ca.
11. can. 20. ubi decurrit, fideles etiam iustos, & sanctos tene-
ri legibus superiorum. Næque Hæreticis illis faverit dictum il-
lud Pauli, *finitus enim illorum verborum est*, ut Patres expo-
nent, iustos non esse legi subditos quoad vim coactivam, cum
sponte illi se subficiant, quamvis quoad vim directivam illi
absolute subdantur. Deinde convenientem legem humanam non
posse obligare, nisi subditos, & ratio est, quia potestas ferendi
legem illi potestas jurisdictionis, & ferre illam actus jurisdictionis,
jurisdictionis autem non est, nisi circa subditos. Inter illos
tenentur, si lex pro omnibus absolute feratur, si autem non ab-
solute feratur, sed tantum pro certo quodam subditorum statu-
tus, v. g. pro militibus, vel Sacerdotibus, aut aliis similibus,
obligantur quidem omnes illi, qui talen statum participant,
non autem illi, si quidem non ad alios lex dirigitur, & lex
non obligat, nisi iusta intentionem legislatoris ab ipso expre-
san, & sic etiam extinxuntur quicunque ex Principis privile-
gio immunes facti fuerint. Convenient tandem pueros ante-
sum rationis legibus non teneri; eademque est ratio de per-
petuo amentibus, lex enim est præceptum rationale, cuius
proinde capacies non sunt, qui ratione carent, i. m. quamvis
continget, puerum ante septimum habere ultimam rationem,
non ob id obligatur legibus iuris positivi, ut Caspensis adver-
tit, diss. 4. fect. 3. quia leges poena attendunt ad ea, quæ

commun.

Quæstio II. Articulus IV.

communiter contingunt L. Nam ad ea, ff. de Legibus. Hæ-
c inquisim, apud Doctores sunt certa, quædam vero non ita certa,
sed sub aliqua controversia, quæ biventer in hoc articulo resolu-
vamus.

111 Prima difficultas est, An legislator tenetur servare legem
a se latam. Quæ difficultas solam videtur habere locum in
supremo Principi legislatore, qui ad legem servendam aliorum
consensu non indiget, qualis est Imperator in suo imperio, &
Rex in suo Regno, & aliis Principes supremam potestatem ha-
bentes, & pariter intelligenda est de iis legibus, que è Principi-
pem, & Cives concernunt, non autem de his, quæ adolos-
cives diriguntur, ut potest de solvendis tributis ipsi Principi, &
non incendendo cum comitatu armatorum, de non ingrediendo
palatium cum eis, & similibus; manifestum enim est leges
huiusmodi, & communis Principem non obstat, nil emi-
vet, potest aliquas leges ferri, quæ Principem servare non
debet. Solet autem in legibus duplex obligatio distinguiri, una
dictetur directiva, quod nimis lex dirigit prohibendo, vel pre-
cipiendo quod faciendum sit, & et obligatio ad culpam, alia
dictetur coadiuvia, quæ scilicet, sub aliqua poena cogit obliga-
tus ad legis observandam, quæ dicitur obligatio penalis, & de
utriusque predictis difficultas.

Communis sententia docet, legislatorem non teneri suis le-
gibus quoad vim coactivam, id est, ut illas observandas ab
aliquo cogi possit, aut ad subeundas illarum poenias & teneri tam
ad ipsarum observantiam quoad vim directivam, id est, ex
equitate, & præscriptione legis naturali, ita Theologi paulum,
& Canonistum D. Thoma qu. 96. art. 5. & prima pars alter-
nationis de exemptione superioris a pena legis sumitur ex L. Pri-
ceps ff. de Legibus, ubi dictum *Principes legibus subiecti*, &
ex eo, quod cum lex importet actum jurisdictionis, solum obli-
get subditos, nullus autem est sibi subditus, & sicut Principi-
fibi non est inferior. & subditus sicut etiam neque aliis legisla-
toribus, qui præcesserunt, quia per imparem imperium non ha-
bet. Altera vero pars alterationis deducitur ex doctrina Christi.
Math. 23. dum Phariseos reprehendunt, qui dicunt, & non
facientes portare onus, qui alii imponeant, & ex-
presia est in capitulo Canonico cap. *Judex est dominus*, 9. ex Illico
lib. 3. de Summo Bono cap. 2. *Judex est principis legibus ob-
temperare suis*, &c. & ratio etiam ipsa fudet, quia ex natura
rei, & dictamine rei ratio debet in hoc Superiori communi-
cari cum subditis, debet caput cum membris conformari,
& vitare illud, propter quod lex redditur dura, & odiosa,
& tandem debet Princeps, & Prelatus participare in one-
re, quod imponit, & alios suo exemplo movere ad legis ob-
servandam.

112 Alia sententia docet Principes cujusvis Politia esse ve-
re legibus subiectos, non tantum quoad vim directivam, sed
etiam coactivam, si fuerit ex natura rei necessaria ad bonum
publicum etiam in foro conscientia falem indirecit ex jur-
amento proposito puniendis illi secundum poenas a predictis legi-
bus taxatas, infideliis tamen à foris Superioribus Ecclesiasti-
ciis autoritative, & non à secularibus, nisi iniungative. Non
inquit, hic loquendi modus placet, quia lex Civilis, que pos-
sunt constituit, non obligat Clericos ex virtute obediencie ob-
corum exemptionem, & immunitatem, ergo Iudex Ecclesiasti-
cius non tenetur ipsius ex virtute taxatam, sed finis arbitrio potest, vel illam, vel quacumque aliam usur-
pare, modo statu Clericis non sit indecent ut bene discurrat.
Becanus cap. 6. quæst. 11. & alii Theologi paulum hanc com-
muni sententiam docentes, à qua neque in modo loquendi
recedendum est. Confirmatur, quia, ut ait Amicus dispu. 5.
fect. 15. *Judex Ecclesiasticus in iudicando non tenetur sequi juri-
dicum Iudicis secularis, alioquin subiiceretur ei in proprio of-
ficio Iudicis, tum quia ob status diversitatem poena que laico
proportionatur, & personæ seculari, non ita semper proportionatur
Clerico, & personæ Ecclesiasticæ; ergo tale Iudicium potius Iudicis Ecclesiastico committi debuit, qui me-
lius potest, quia secularis proportionem poenam cum statu, &
personam Ecclesiastica justicare. Itaque quis Canonicum per-
sonas Ecclesiasticas potius subiicit vi directivæ, quæ coactivæ
legum civilium, quia per priorem subiectionem nullum sit pre-
judicium statui, ac dignitati Ecclesiasticæ, sicut sit per postu-
li.*

At vero legibus Ecclesiasticis subdantur omnes non
solum Clerici, sed etiam Laici, tam quoad vim coactivam,
quam directivam, omnes liquide fideles baptizati, quod re-
gumen spirituale sunt vere, & propriæ subditum Summo Pontifi-
ci, & alii prælates in suis locis, unde possunt ab his cogi ad
observandas leges ad hujusmodi regimē spirituale spectantes, &
possunt ob transgressionem puniri, & censuras Ecclesiasticas
incurrere.

113 Tertia Difficultas est, an immunitas Ecclesiasticorum
à pot-

Disputatio II. De Legibus.

potestate laicis, & ab obedientia legum secularium Principum competit eis de jure Divino, vel humano de qua fuisse agit Vulpes loc. cit. art. 7. ubi affirmat eis convenire de jure divino, quod ex Scoto deducit 4. dist. 24. q. unicuius fine docente Ecclesiam legislatorem posse clericale privilegium dare temporali Principi, vel cuiusunque simpliciter Laicis non secus, ac illo gaudent laici conversi in Religionem. Verum quia hac qualitas potius est dogmatica, quam moralis, de qua fuisse agit Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 28. ad tuendam libertatem Ecclesiasticae contra Hereticos eam negantes, & hic supponitur talis immunitas Clericorum; fives eis competet de jure divino, sive humano, id est breviter dico cum Pontio nostro disp. 16. quod si non est aliud fundamentum, quot talis immunitas sua est, si de jure divino, nisi quia Pontifex auctoritate habet spirituali Reges, seu superioritatem quoad spiritualia, ex qua auctoritate Clericos eximere potest a potestate illorum coercitiva; si inquam, aliud fundamentum non habet, hanc assertio, ut Vulpes loc. cit. insinuat videtur ex Scoto cit. plane hoc non sufficit ad ostendendum, quod illa exemptione sit iure divini, quamvis in iure divino fundatur, sicut nec catena leges Pontificis sunt de jure divino, licet in auctoritate ipsius ex iure sibi competente fundentur, sicut probandum est de jure divino aliud fundamentum stabilendum est. Et quia parum refert, an uno, vel alio iure talis immunitas Clericorum competit dummodo si certa, ulterius non morior.

114 Quarta Difficultas est, an Religiosi exempti teneantur Synodalium Episcoporum decreta servare. Convenientiam Theologorum Religiosi Pontificis auctoritate exemptos ab ordinariis locorum Episcopis non subdi eorum legibus quodam vii coacti, nec posse ab eis puniri, nec eorum censuras incurre, quo autem ad vim direxerint, & quod obligatiem in conscientia sine dubio teneti in omnibus casibus de jure communis, & Pontificis expressis, ut expressum est in Concil. Trid. sell. 25. cap. 12. de fervidis diebus fidelium, & publicandis, & servandis interdictis. Dubium est igitur de aliis ordinationibus Synodalibus, & Provincialibus. Affirmat Vulpes, Sanchez, Beccan, & alii Religiosorum etiam exemptos iure naturali obligari sicut in iure exceptis, & spectant ad communem observantiam, & devotionem totius populi, sicut Ecclesiastici dicebant teneri legibus civilibus Principum temporalium. Niegant vero illis legibus obligari Suarez, Salas, Sylvius, Granadas, Amicus, Arriaga, Capensis, & plures alii, & est opinio communior, & probabilior. Primo quia ex cap. 1. de privilegiis in 6. Regularis exempti non tenentur Episcopo parere, nisi in cassibus ex iure exceptis, non exceptiunt autem leges Synodales, ergo &c. Deinde quia Trident. loc. cit. tamquam singulari aliqui praecepit, ut in observatione seforum, & confusurum Religiosi excepti obediunt Episcopo, per quod supponitur in exercitu non teneri, ideo specialiter volunt Concilium Religiosi exceptos hujusmodi legibus subire, qui supponbat eos vi proprii status esse exemptos. Tandem quia ad hoc maxime ordinarii eorum exceptio. Quare ad rationem in oppositum negatur, afflumpsum, quia Regulares non solum a potestate Principis secularis sunt exempti, ut Clerici, sed etiam Episcoporum, & ideo exceptis cassibus de jure communis, & Pontificis expressis, a ceteris ordinationibus Synodalibus sunt exempti, ab propria legi Episcoporum, & jejunia ab illis imposita sceluso scandalo. Religiosi non ligant, hoc enim nimis grave onus est illis, qui ex vi proprii instituti plura alia jejunia ferunt debet, sed tamen notanter sceluso scandalo non teneri, quia ratione scandalis evitandi quandoque tenentur, nam in causa posito impositionis jejunii populus valde scandalizaretur, si Religiosi non jejunia videret, quos indicat ad id magis obligatos, at hoc est per accidentem, & solum obligabit in publico non in occulto.

Dicentes, quamvis Religiosi excepti ad tales leges synodales obserandas non teneantur titulo obedientiae, quia & iuridictione Episcoporum sunt excepti, tenevi tamen titulum legis naturalis, qua ut pars eiusdem Communis teneantur se conformare reliqua communitate in iis, que proprio statu non præjudicant, quia ratione supra dicebamus Ecclesiasticos quoque tenuerit legibus civilibus Principum temporalium.

Respondeo negando hanc conformatiōnē obligare exceptos, alioquin & ille, cum quo validē dispensatur, teneatur adhuc legibus, quia etiam post dispensationem ei pars eiusdem Communis tenebitur, Negatur etiam afflumpsum paritas de Regularibus exceptis, & alii Ecclesiastici secularibus, quia ut inquit Amicus loc. cit. cum status Religiosus a statu secularium sit longe diversus propter modum vivendi in ea diversum, non potest lex naturalis Religiosi obligare ad conformatiōnē le-gibus secularium sceluso scandalo, cum ipso per suas altiori mo-

Quæstio V. Articulus I.

do ordinentur ad bonum commune totius Christianæ Republicæ conservandum, & promovendum.

115 Quinta Difficultas est, an eives, vel Diocesani obligentur legibus proprii territorii, dum sunt absentes. Affirmatur Paludanus, Sylvester, Bartolus, Alexander, & quidam, alii Juristi non alia ratione fieri, nisi, quia erant quando sunt absentes sive adhuc subditis Principi, & legislatori proprii territorii. Communis tamen opinio tam Theologorum, quam Canonistarum negat, ita Sanchez, Suarez, Henriquez, Palau, Diana, Arriaga, Bonacina, Capensis, Lezana, Hacquetus, Meratus, & alii Recentiores passim, & colligunt ex c. Us. amissione de const. in 6. ubi deciditur, si rem extra territorium proprium non ligari, excommunicatione sui Episcopi lata contrafures, & ratio ibi redditur, quia impunit non paretur extra territorium suis dicunt. Hoc etiam ratio ipsa suadet, quia legislativa potest non se extendit extralocum, cui praedit legislator, & leges, ac consuetudines locales respiciunt per le territorium legislatoris, & sunt illi alligatae, & affixa, atque ideo subditos non obligant, nisi quando sunt in eo degentes, & praesentes, non autem quando sunt absentes, & extra territorium, tunc enim non sunt subditi suo Principi, & legislatori in actu secundo, sed tantum in actu primo, ac velut habitualiter, nec alii probant ratio adducta in oppositio. Imo præfati Auctores hanc doctrinam extendunt etiam ad casum, in quo aliquis extra proprium territorium exiret, & ad aliud locum pergeret animo eximendis ab obligatione, quia in proprio territorio adfrictus est, qui in tali casu non intervenit propriæ frustis, aut dolus, non enim dici potest fraudem committere, qui uitum sive suo, ut facit illi in causa positio, sed tantum intervenit fuga quadam obligacionis precepti, que fuga contra præceptum non est, nec etiam per hoc infirmitatem legislatoris sui territorio, à quo discedit, quia non est obligatus ad leges ab ipso impositas, nisi pro tempore quo manet in illo territorio, in quo semper manere non tenetur. Et hoc etiam satis probabiliter dicitur, sicut oppositum docet Petrus Leofina, Salas, Rebello, Sayrus, & alii.

116 Hanc tamen doctrinam limitant plures ex prædictis Auctoriis cum Suarez lib. 3. de legibus cap. 1. ita ut absentes a proprio territorio, legibus illius ligari possint, si deficiunt circa res in proprio territorio existentes, & ipsos concernentes, quia tunc ratione carum rerum in illi territorio existentium, & ipsos concernientium, licet formaliter absentes, sententia virtualiter praesentes, ex quo inferunt, benes facultatum, qui in aliena Diœcesi existens non refuerit, incurrit censuram latam contra non residents ab Episcopo loci, in quo habet beneficium, quia beneficiatus illi absens delinquit circa rem in proprio territorio existentem, nam omnis residentis in proprio territorio consummatur; & exinde ratione dicunt, quod qui extra proprium territorium existens iactu fugiti occidit aliquid in illo existente, incidit in excommunicationem. Itam in suo territorio contra occisores, & homicidias, sicut si effet excommunicatione talis adversus occidentes in Ecclesia, & existens extra fugitam emittere, quia aliquis in Ecclesia existens occidet, utique talem excommunicationem incurrit, qui delictum factum est, & consummatur in Ecclesia, quamvis extra sit inchoatum; ita Bonacina, Lezana, Capensis, Averia, Palau, Pafqualius, & alii, qui alios similes casus ex hac eadem doctrina resolvunt.

117 Sexta Difficultas est, An Peregriini, & Forenses obligentur legibus loci, per quem transirent. Convenientiam Doctorum precedentem aliqui loco animo ibi manendi in perpetuum statim tenet legibus illius loci, sicut exteri cives, nam eo ipso, quod ibi domicilium constituit, deinceps effe peregrini, & fit incola loci illius, & pars illius Reipublicæ, ac prædicti incipi obligari illius Legibus, & consuetudinibus iuxta Leg. Domitilian. fl. Ad municipalium & iudei juris est, si intendat majori parte ibi cohabitare, & commorari, prout faciunt Scolasticæ in Universitatibus, & Procuratores, ac Solicitatores in Curia; haec enim habitatio pro majori parte anni, etiæ domiciliu propriè dictum non faciat, facit tamen quasi domicilium, ut Doctores communiter dicunt, hoc est assiduum, & diuturnam habitationem; et ergo difficultas, an quilibet alia brevis more extra dictos casus sit sufficiens ad obligandum peregrinum legibus loci transitus. Prima sententia negat peregrinum, sceluso scandalo obligari legibus loci per quem transiret, & in quo ad breve tempus moratur. Fundamentum præcipuum est, quia lex non censetur obligare, nisi subditos, qui sunt partes & membra eiusdem Communis, quia finis legis est recta gubernatio suorum Civium; sed peregrini transientes non sunt subditii illius loci, per quem transirent, nee sunt illius Communis, nec legislator illius habet jurisdictionem in tales forenses; ergo non obligantur illius legibus

Ad Fundamentum in contrarium negatur minor, etenim peregrini, & adveni pro tempore, quo sunt in aliquo territorio, subditii illius, partes illius communis, & subdantur jurisdictioni Gubernatoris illius. Ad probationem minoris dicendum est, peregrinum intrans in aliquod territorium eod ipso submittere illius jurisdictionis sicut ad tempus, quo ibi moratur, & licet legislator talis jurisdictionis non a sua Communitate non accepterit, quia illi forensis tunc extra Communem erat, acceptat tamen eam, quando hic territorio intravit, quia lex fertur pro tuto territorio, & obligat omnes ibi existentes, & pro tempore, quo ibi existunt.

118 Ad Confirmationem negatur consequentia, nam ex ea

Religionem spectantes non imponuntur, nisi his qui sunt ex ea

de jure Divino, unde etiam Judei, qui in terris Christianorum si

si habent domicilium, non idem coguntur ad jejunia, & festi-

vitas illorum, & tamen ad alias leges civiles coguntur.

Ad ultimum, in eo textu, si bene legatur, non dicunt quidam de forensibus, aut adveni, sed foliū traditur generalis doctrina a peregrinis, & forensibus independenti, nimirum sententiam excommunicationis ab Episcopo laram non comprehendere omnes, qui sunt in illius territorio, siue adveniunt, siue incolae, nisi sunt clavis subiecti, non comprehendere Religiosos exceptos, nec alios Praetatos, aut Parochios exemplas.

119 Septima tandem difficultas est, an etiam vagi, vel vagabundi, quales sunt qui nullib[us] habent certam sedem, & domicilium, obligantur legibus loci, per quem transirent. Negant partem nonnulli ex Authoribus preced. dist. adductis pro prima sententia, ut Leffius, Sairus, Amicus, Hacquetus, & quidam alii, quod probant, quia ex eo quod vagus maneat in aliquo loco non videtur Superior illius loci in sua jurisdictione acquirere, quia ex generali doctrina ex cap. ult. de foro competenti nemo fortiter forum, nisi ratione domicili, siue habitationis, vel ratione delicti, vel ratione contractus; vagi autem nullo horum modorum subiecti sunt, ut supponitur, ergo non fortiteruntur forum.

Communis tamen sententia docet hujusmodi vagos adstrin-
gi legibus loci, per quem transirent, quia cum nullib[us] domi-
ciliū habeant, illud fortiter debent ex presentia habitatione

in aliquo loco, alias ab omnibus legibus particularibus effient
exempti, & ex sua vagatione commodum reportarent. Tam
qua Vagi puniuntur à Judicibus, qui eos capiunt ob delicta
etiam alibi committi, ut habetur in Leg. 1. Cod. ubi de crimi-
nibus ex quo deducitur eos forum fortiri in quovis loco, ubi
præsentes fuerint, cum enim nullum habeant in aliqua com-
munitate certum domicilium, cuius legibus adstringantur, de-
bet saltum legibus illius loci, per quem transiret, adstringi
aliоquin ab omnibus legibus liberi essent, quod ipsorum saluti
conuentane non videatur, nec recte Reipublicæ gubernatio-
nis. Ita Suarez, Salas, Amicus, Bonacina, Lezana, Capen-
sis, Palau, Lorca, & alii passim.

QUÆSTIO QUINTA.

De Postu humanae Legis.

120 E xplicatis in Superioribus, quæ ad valorem legis re-
quiruntur tam ex parte peregratis, can ferendi,
quam ex parte materie, & personarum illi sub-
ditarum, iam ad formalem ipsius legis humanæ vim obli-
gitativam explicandam descendimus, ut pater quis, & quanta
sit virtus, & efficacia legis humanæ in obligando.

ARTICULUS PRIMUS.

Ante humanam, sed Civilis, sed Ecclesiastica obligare possit in
Conscientia, & sub peccato.

121 P rimæ sententia negat, posse humanam legem, sive Ci-
vilis sive Ecclesiasticam obligare ad sui obliteranciam in
conscientia, & sub culpa, et ad valere tantum exteriorum
ita ut possit Judeus externum poenam infligere transgressoribus
fuerit, rixas, &c. eodem modo utrum, peregrini gestent. Simili-
ter in ordine ademptionem, & venditionem rerum, ut fer-
vetur idem ordo in omnibus. Item in lege de abfringentia a car-
ceribus certis diebus ad scandala evitanda, & similibus. Confron-
tuus ex illo communissimo adagio, quod in ore omnium ha-
betur, tamquam lumine naturæ notum, & refertur à Gloria
in cap. 12. 12. Cum fuerit Roma, Romano viro more, &
sicut alibi, vivere, stutbi. Denique peregrini, & viatores ex
tra suum territorium existentes exempli sunt in legibus illius,
ut dictum est difficile, ergo dicere debemus eos te ne
legibus territorii illius, in quo per transitum inveniuntur, alio-
quin exempli sunt in legibus cuiuscumque territorii quandiu
peregrinarentur.

122 Ad Fundamentum in contrarium negatur minor, etenim
peregrini, & adveni pro tempore, quo sunt in aliquo terri-
torio, subditii illius, partes illius communis, & subdantur
jurisdictioni Gubernatoris illius. Ad probationem minoris
dicendum est, peregrinum intrans in aliquod territorium
eod ipso submittere illius jurisdictionis sicut ad tempus, quo
ibi moratur, & licet legislator talis jurisdictionis non a sua
Communitate non accepterit, quia illi forensis tunc extra
Communitatem erat, acceptat tamen eam, quando hic territorio
intravit, quia lex fertur pro tuto territorio, & obligat omnes
ibi existentes, & pro tempore, quo ibi existunt.

123 Ad Fundamentum in contrarium negatur minor, etenim
peregrini, & sub culpa, et ad valere tantum exteriorum
ita ut possit Judeus externum poenam infligere transgressoribus
fuerit, rixas, &c. eodem modo utrum, & fundatum est
forum internum, & humani Superiori habent quidem in foro exter-
no in foro externo, sed forum internum conscientia
tibi soli Deo pater, & culpa reum constitutus hominem apud
Deum; non videtur ergo ad hoc se extenderet potestas legis hu-
manæ. Conformatur quia nullus legislator ad eam panem ob-
ligare potest, quia ipse infligere nequit; sed nullus legisla-
tor humanus panem alterius vita infligere potest, quia quan-
tum culpa incurrit eternam, vel temporalem, cum sit extra
tribunal cuiquecumque Judicis creat, ergo &c. Denique quia
nequit humana potestas panem alterius vita remittere; ergo
nisi possit legum humanæ præcipue obligando in conscientia
ea, quia alias non effici debita jure divino, aut naturali; &
quod peccari non videtur contra legem humanam, non incurrit
culpam ex transgressione legis humanæ præcipue sumptus, sed
divitiae, & quia cum ea conjugitur. Et hoc opinio
tributor Gerfoni tract. de Vita, spirituali lec. 4. Alpharab. 62.
& alii quibusdam.

124 Secunda sententia hoc quidem negat de potestate civili
obligationes assignatas, non tamen de Ecclesiastica. Ratio est
quoniam peregrini, & forenses obligare potest, cuius auctoritate Princeps Ec-
clesiasticus obligat poenam alterius vita, ad eum modum
quod Princeps inferior auctoritate superius Princeps subditos
obligat ad eum ab ipso supremo Princeps per indigendam. Con-
firmatur, quia legatoria potestas in Princeps temporalibus
pender proxime, & immediate ab hominibus eos in Princeps eligentibus
obligare, & superius Princeps obligare in genere; in ge-
neris non sic temporales Princeps eliguntur ab hominibus
cum potestate spirituall super animam nostram mitteri; in ge-
neris non sic temporales Princeps eliguntur ab hominibus
cum potestate spirituall super animam, sed precise regendi eos
in ordine ad pacificum convictum; ita ut finis ultimus sui Princeps
negat potestem spirituall super bona fortune, & corporis:
ergo neque leges civiles obligare in conscientia, & sub culpa,
sed tantum Ecclesiastica, quæ ad Deo immediate potestem
spirituall habent in anima. Quare concludit, leges Civiles
potestes obligare sub culpa, & in conscientia solum indirecta,
& per accidens, nimirum ex adjunctione ipsarum cum lege
divinitatis ex parte materie. Ita Almatus de potest. Ecclesiastica
cap. 12. & sequitur Vulpes nostra disp. 7. citar. art. 4. tamquam
de mente Doctoris 4. dist. 15. quæll. 2. artic. 1. cofel. 5. ubi pra-
fatum differunt affigunt inter potestem legislativam tem-
poralem, & Ecclesiasticam.